

Profesionalna tajna zdravstvenih radnika i pravo na povjerljivost

Barišić, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split / Sveučilište u Splitu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:176:086519>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-02**

Repository / Repozitorij:

Sveučilišni odjel zdravstvenih studija
SVEUČILIŠTE U SPLITU

[Repository of the University Department for Health Studies, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
Podružnica
SVEUČILIŠNI ODJEL ZDRAVSTVENIH STUDIJA
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ
SESTRINSTVA

Josipa Barišić

**PROFESIONALNA TAJNA ZDRAVSTVENIH
RADNIKA I PRAVO NA POVJERLJIVOST**

ZAVRŠNI RAD

Split, ožujak 2019.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
Podružnica
SVEUČILIŠNI ODJEL ZDRAVSTVENIH STUDIJA
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ
SESTRINSTVA

Josipa Barišić

**PROFESIONALNA TAJNA ZDRAVSTVENIH
RADNIKA I PRAVO NA POVJERLJIVOST/
DUTY OF CONFIDENTIALITY FOR HEALTH
WORKERS**

ZAVRŠNI RAD/ BACHELOR'S THESIS

Mentor:

Ljubica Žunić, dipl. iur., univ. spec. iur., viši predavač

Split, ožujak 2019.

Veliku zahvalu dugujem svim profesorim i ostalim predavačima sa studija sestrinstva na nesebično prenesenom znanju.

Također, hvala mentorici dipl. iur. Ljubici Žunić na stručnoj pomoći tijekom izrade ovog rada, a posebno se zahvaljujem svojoj obitelji i prijateljima koji su mi bili velika podrška tijekom mog cjelokupnog školovanja.

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	MEDICINSKA ETIKA.....	2
3.	MEDICINSKO PRAVO.....	6
4.	PROFESIONALNA TAJNA I PODACI.....	10
	4.1. Pravo na povjerljivost	16
	4.2. Zakon o zaštiti prava pacijenata.....	20
	4.3. Neovlašteno otkrivanje lječničke tajne.....	21
	4.3.1. Kaznena odgovornost.....	21
	4.3.2. Prekršajna odgovornost.....	23
	4.3.3. Stegovna (disciplinska) odgovornost.....	24
	4.4.4. Građanska odgovornost.....	25
	4.4. Ovlašteno otkrivanje lječničke tajne.....	26
5.	MEDICINSKA DOKUMENTACIJA	29
6.	RASPRAVA	31
7.	ZAKLJUČAK.....	32
8.	SAŽETAK	34
9.	LITERATURA.....	36
10.	ŽIVOTOPIS.....	39

1. UVOD

Profesionalna tajna i pravo na povjerljivost predstavljaju dva važna instituta u pravu, a svakodnevno se tiču zdravstvenih radnika koji pružaju zdravstvenu zaštitu pacijentima. Odnos između zdravstvenog radnika i pacijenta temelji se na povjerenju koje u potpunosti uključuje obvezu čuvanja privatnih podataka koje su zdravstveni radnici doznali od pacijenta ili bliskih ljudi iz njegove okoline, prilikom obavljanja svog posla, zato je ova tajna profesionalna tajna.

U ovom radu prikazat ću važnost medicinskog prava, kao grane prava koja zbog razvoja odnosa i postupaka u biomedicini, postaje predmet proučavanja zdravstvenih radnika, pacijenata, a i šire zajednice. Brzina razvoja medicinske znanosti te nova tehnološka otkrića donose i nove moralne dileme koje se sagledavaju i s etičkog aspekta.

Pacijenti ponekad budu izloženi povredama privatnosti i prava na povjerljivost prilikom pregleda, pružanja skrbi ili liječenja zato se od zdravstvenog radnika očekuje da će poštivati njihovo pravo na fizičku privatnost i zaštitu od nepotrebnog ili neugodnog tjelesnog kontakta kao i sva druga pacijentova prava.

Privatnost pacijenta obuhvaća zabranu i sprječavanje odavanja njegovih osobnih podataka i to je pravo vezano uz jedno od temeljnih prava čovjeka – prava na slobodu. Privatnost obuhvaća slobodu pojedinca u potrazi za informacijama te sposobnost pojedinca da izabere mjeru i okolnosti pod kojima će svoja vjerovanja, ponašanje, mišljenje i stavove podijeliti s drugima ili zadržati za sebe. Svi osobni podaci koje je zdravstveni radnik saznao o pacijentu smatraju se povjerljivim podacima stoga zdravstveni radnik ima obavezu štiti sve te podatke od otkrivanja drugima koji nemaju pravo pristupa tim podacima, a društvo je dužno osigurati uvjete za zaštitu prava i sloboda pojedinaca te predvidjeti sankcije za kršenje istih, što jamči i nacionalno i međunarodno zakonodavstvo.

S obzirom da su pacijenti posebno ranjiva skupina ljudi, zdravstveni radnici dužni su štiti privatnost i podatke pacijenata, sve elemente profesionalne tajne, ali i biti svjesni određenih sankcija koje slijede prilikom kršenja zakonom propisanih prava pacijenata.

2. MEDICINSKA ETIKA

Prvi pisani trag o pokušaju da se zakonski regulira rad liječnika je dan u Hamurabijevom zakoniku u Babilonu 2100. g. pr. Kr. Sadržavao je propise o tarifi pojedinih kirurških zahvata i kaznama u slučaju neuspješnog liječenja. U slučaju neuspješnog liječenja plaćala se novčana odšteta, a ako je bio u pitanju slobodan čovjek onda je kažnjavan odsijecanjem ruke. U slučaju gubitka vida ili smrti pacijenta liječnik je mogao dobiti smrtnu kaznu. Etički principi Hipokratove zakletve postali su osnova medicinske etike tek u 19. stoljeću s razvojem moderne medicine.¹

Ako se krene analizirati razvoj medicine, vrlo je bitno istaknuti nekoliko izvora koja su posebno zaslužna za sami razvoj. Jedan od najstarijih izvora koji o tome svjedoči su Demokritovi spisi upućeni Hipokratu. Demokrit je u svojim spisima naveo: „Svi bi ljudi, Hipokrate, trebali poznavati liječničku vještinu jer je to istodobno i dobro i korisno za život, a najviše od svih odgojeni i naobraženi ljudi, zato što mislim da je istraživanje mudrosti u bliskoj i bratskoj vezi s liječničkom vještinom“. Najstariji dokument u kojemu se govori o odnosu liječnika prema pacijentu je Hipokratova zakletva.²

Povijesni trenutak u kojemu je ovaj dokument nastao proizvod je misli starogrčkih filozofa koji su živjeli i djelovali od 7. do 5. st. pr. Kr. Etički zahtjevi sadržani u Hipokratovoj zakletvi proizvod su ideja filozofa koji su svojim promišljanjima i djelovanjima neposredno utjecali na Hipokratova određenja medicinskog sustava i njemu pripadajuće etike. Njegova je najveća zasluga utemeljenje medicine kao prirodne znanosti, a s druge strane od apstraktne filozofije. Hipokratska ili tradicionalna etika je izrazito klinička i individualistička.

Hipokratova zakletva sadrži etička načela, kao što su načelo činjenja dobra i nenanošenja štete bolesniku, načelo pravednosti, načelo poštovanja života i načelo poštovanja osobnosti bolesnika. Razrađujući ih, on iznosi obveze zdravstvenih radnika da se predano i savjesno zalažu za dobrobit bolesnika u koje spada i obveza strogog

¹ Salihbegović Ehlimana, Medicinska praksa i etičko pitanje, Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo, 2008., str. 28.

² Gosić Nada, Hipokratova zakletva, Povijesna perspektiva u bioetičkom obrazovanju, Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Rijeka 2006., str. 225.-238.

čuvanja liječničke tajne kao i dužnost liječnika da određene terapijske zahvate prepusti onim zdravstvenim radnicima koji to bolje obavljaju.

Zakletva je liječniku nalagala pobožan život, čuvanje liječničke tajne, zdravlje čovjeka je određivala za temeljnu brigu liječnika, obvezivala je na pomaganje starijim liječnicima i sudjelovanje u školovanju njihove djece. Zabranjivala je kirurške zahvate, pobačaj, uvođenje u tajne medicine onih koji nemaju za to određene uvjete: ugovor i položenu zakletvu, poročan život (zavođenje pacijenata, članova njihovih obitelji i robova) te eutanaziju³.

Originalna Hipokratova zakletva sadrži sljedeće najvažnije principe: ⁴

- Zaklinjanje da će se pridržavati ove zakletve.
- Poštovanje i zahvalnost svojim učiteljima.
- Prihvatanje obaveze plaćanja školarine.
- Obaveze da svoj život podredi u korist bolesniku.
- Odbijanje davanja abortivnih sredstava ženama.
- Obaveza na čist i pobožan život.
- Odbija bavljenje onim za što nije osposobljen.
- Ravnopravnost bolesnika bez obzira na spol i klasu.
- Čuvanje kao tajne sve što vidi i dozna pri liječenju bolesnika.
- Prihvata nagradu za uspješno ispunjenje ove zakletve i kazne ako pristupi suprotno.

Medicinska etika, kao poddisciplina etike, svojim se specifičnim područjem djelovanja zasniva na etičkom promatranju medicinskih pitanja. Medicinska etika dobila je na pozornosti u posljednjih nekoliko desetaka godina, što je posebno značajno jer se do tada, zasnivala na Hipokratovoj zakletvi i nije imala precizno područje proučavanja. Budući da je medicinska etika poddisciplina etike, važno je istaknuti vrijednost etike kao ključa iz kojeg je ova disciplina nastala.

³ Ibid., str. 225.-238.

⁴ Demarin Katarina, Povijest medicine i sestinstva: s osnovama medicinske etike, Školska knjiga, Zagreb, 1986.

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji definicija etike glasi „Etika je opći pojam za različite pristupe razumijevanju i ispitivanju moralnog života, to je pokušaj da se u ovom, tako različitom čovječanstvu, uz pluralistički pristup mišljenju, problemi koji postoje ipak riješe na dobrobit svakog čovjeka“.⁵ Medicinska etika je, prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji „Interdisciplinarno područje sustavnog proučavanja etičkih problema koji se pojavljuju u znanstvenim istraživanjima u medicini i prirodi, odnosno okolini u kojoj i s kojom čovjek živi“.⁶

Medicinska etika ponajprije ističe važnost spoznajnih vještina u obliku iznošenja informacija i činjenica, vještina ponašanja te razvoj karaktera i vještina u smislu medicinske djelatnosti. U medicinskoj etici postavlja se zahtjev za profesionalnim osobama i kliničarima koji imaju jasna etička načela, medicinsko iskustvo i etičku edukaciju. Medicinska etika naglašava važnost razvijanja stavova a to su, poštenje, pouzdanost, integritet, samilost, uživljavanje, kritička samoocjena, odgovornost te obveza doživotne edukacije. Ključne postavke ove discipline zasnovane su na poznavanju znanstvenog poučavanja medicine i primjeni znanosti na poboljšavanje kvalitete skrbi pacijenata, kao glavnom cilju medicinske etike. Vrlo često pitanje kojom se ovo područje bavi jest pitanje raspodjele materijalnih sredstava i smanjenje troškova.

Medicinska etika svojim djelovanjem umanjuje ili barem pokušava umanjiti probleme zdravstvene skrbi i pridonijeti oporavku i liječenju raznih bolesti pacijenata. Donošenjem ispravnih etičkih odluka od etičara se očekuje rad na postizanju normalnog stanja, smanjenju patnje, bolje zdravlje ljudi te osnovni problemi koje medicina nastoji ukloniti.⁷

Prema Etičkom kodeksu medicinskih sestara⁸ ako medicinska sestra nije sigurna je li određeno postupanje u skladu s Kodeksom, dužna se savjetovati s tijelom Hrvatske komore medicinskih sestara. Također, medicinska sestra koja uoči da njena kolegica krši etičke principe profesionalnog ponašanja, dužna ju je na to upozoriti i na neformalan način pokušati pomoću u razrješenju problema. Ukoliko se očito kršenje Kodeksa nikako ne može razrješiti na kolegijalan i neformalan način, medicinska sestra dužna je izvijestiti Hrvatsku komoru medicinskih sestara, koja će poduzeti potreban

⁵ Svjetska zdravstvena organizacija, 1995.

⁶ Ibid.

⁷ Kukoč M., Zeman Z., Mark G., Društvena istraživanja, Zagreb, 1996.,

⁸ http://www.hkms.hr/data/1321863874_853_mala_Eticke%20kodeks.pdf, Preuzeto: 18. veljače 2019.

mjere. Medicinska sestra ne smije se baviti prijavama koje imaju za cilj nekoga povrijediti ili poniziti, a ne zaštititi struku. Medicinska sestra dužna je surađivati s disciplinskim tijelima Hrvatske komore medicinskih sestara.

Nova etičko-moralna pitanja nastaju ne samo zbog novih znanstvenih i tehničkih postignuća, donedavno nezamislivih terapija, nego i zbog novih struktura u medicinskoj njezi. Medicinska njega postaje djelo niza različitih specijalista koji moraju izmjenjivati saznanja, unositi ih u računala. Tako tradicionalna privatnost, obveza i pravo na tajnu nisu više kao što su nekada bili. Pacijent ne ide u bolnicu jednom liječniku nego nizu zdravstvenog osoblja koji o njemu kao čovjeku znaju malo ili ne znaju ništa. Pogodnosti suvremene tehnologije, dodatno i liječenja, postavljaju sasvim nova pitanja društvene pravednosti i solidarnosti. Te činjenice mijenjaju odnose i vrijednosti. Slabi osobni odnos liječnik-pacijent: medicina se dehumanizira.

Suvremeni pojedinac, zdravstveni djelatnik sve teže uspijeva odgovoriti silnim zahtjevima: znanstvenim i moralnim. Osnivaju se etička povjerenstva, komisije, odbori, kao pomoć za rješavanje složenih konkretnih pitanja, slučajeva, kao i za trajni etički odgoj osoblja.

3. MEDICINSKO PRAVO

Zakon o zdravstvenoj zaštiti (ZZZ)⁹ u svojim odredbama regulira prava i obveze zdravstvenih radnika. Zdravstveni radnik može uz odobrenje poslodavca za svoj račun sklopiti posao iz zdravstvene djelatnosti poslodavca.¹⁰ Zdravstveni radnici imaju pravo i obvezu stručno se usavršavati radi održavanja i unaprjeđivanja kvalitete zdravstvene zaštite. Sadržaj, rokovi i postupak provjere stručnosti, osim specijalizacije i uže specijalizacije, utvrđuju se općim aktom nadležne komore uz prethodnu suglasnost ministra (ZZZ, čl. 179., st. 1. i 2.) Obveza je zdravstvenih radnika da pri pružanju zdravstvene zaštite postupaju prema pravilima zdravstvene struke tako da svojim postupcima ne ugroze život i zdravlje ljudi. Poslodavac je obvezan sve zdravstvene radnike koji neposredno u vidu zanimanja pružaju zdravstvenu zaštitu stanovništvu osigurati od štete koja bi mogla nastati u provođenju zdravstvene zaštite (ZZZ, čl. 155., st. 3. i 4).

Strukovni zakoni definiraju svaku zdravstvenu struku, a kao profesionalna obveza svima se nalaže obveza čuvanja podataka o zdravstvenom stanju pacijenta.¹¹

U Hrvatskoj je Ustavom¹² određeno da se svakom čovjeku jamči sigurnost i tajnost osobnih podataka. Također na temelju Ustava Republike Hrvatske donesen je Zakon o zaštiti prava pacijenata (ZZPP)¹³. Važni su također već spomenuti Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Zakon o sestринstvu¹⁴, Zakon o primaljstvu¹⁵, Zakon o djelatnostima u zdravstvu¹⁶, Zakon o fizioterapeutskoj djelatnosti¹⁷ te etički kodeksi svih zdravstvenih struka.

⁹ Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Narodne novine“ br. 100/18),

¹⁰ Vidi, ZZZ, čl. 155.

¹¹ Zakon o sestринstvu („Narodne novine“ br. 121/03) definira medicinsku sestru kao zdravstvenog radnika čija je djelatnost od interesa za Republiku Hrvatsku, a obavlja se pod uvjetima i na način koji je propisan Zakonom o sestринstvu.

Na sličan način i ostali zakoni: Zakon o liječništvu, Zakon o primaljstvu, Zakon o djelatnostima u zdravstvu i dr.

¹² Ustav Republike Hrvatske („Narodne novine“ br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10)

¹³ Zakon o zaštiti prava pacijenata („Narodne novine“ br. 169/04),

¹⁴ Zakon o sestринstvu („Narodne novine“ br. 121/03),

¹⁵ Zakon o primaljstvu („Narodne novine“ br. 120/08, 145/10)

¹⁶ Zakon o djelatnostima u zdravstvu („Narodne novine“ br. 87/09),

¹⁷ Zakon o fizioterapeutskoj djelatnosti („Narodne novine“ br. 120/08),

Važnost poznavanja propisa i iz područja medicinskog prava prepoznato je u visokoškolskom obrazovanju, tako da se danas u suvremenim nastavnim planovima i programima studenti upoznaju sa sadržajem pravne problematike iz područja zdravstva kroz različite pravne kolegije.

Sustavno i kontinuirano provođenje cjeloživotnog učenja s najnovijim trendovima u pravnoj praksi i znanosti, kao i provedba obveznih kolegija iz područja prava pruža temeljna znanja i pojašnjava pravni okvir postupanja zdravstvenih radnika, što izravno dovodi do poboljšanja zdravstvenih isoda kako za pojedinca tako i za čitavu zajednicu. Osnovni preduvjet za kvalitetnu zdravstvenu uslugu je kvalitetan zdravstveni radnik, koji je visoko obrazovan s jasno definiranim ishodima učenja.¹⁸

U 20. stoljeću nastupile su brojne promjene u medicini koje su rezultirale u prvom planu izdavanjem brojnih zakonskih regulativa i propisa kojima se nastojalo što bolje definirati pravilan odnos između liječnika i pacijenta. U drugom planu nastaju i brojne organizacije koje se bave tom tematikom. Najstariju i najprestižniju udruhu pod nazivom *American College of Legal Medicine (ACLM)* utemeljila je skupina zdravstvenih radnika 1955. godine u SAD-u. Bavi se edukacijom zdravstvenih i pravnih stručnjaka, poboljšavanjem zdravstvene skrbi, formiranjem zdravstvene politike i promicanjem istraživanja. Godine 1911. utemeljena je jedna od najutjecajnijih neprofitnih obrazovnih organizacija u interdisciplinarnom području prava, medicine i etike pod nazivom *American Society of Law and Medicine & Ethics (ASLME)*, čiji je glavni cilj rješavanje velikih zdravstvenih pitanja koja proizlaze iz susreta medicine, zakona i etike, a tu se ubraja i područje pacijentove povjerljivosti i privatnosti.

Medicinsko pravo je grana prava koja se prvenstveno odnosi na medicinsku djelatnost, obuhvaća sve pravne aspekte svih zdravstvenih djelatnosti, sve subjekte, odnose i postupke za koje pravo vezuju određene pravne učinke¹⁹. Medicinsko pravo čini skup pravnih pravila kojima se uređuje medicinska djelatnost, utvrđuje status osoba koje tu djelatnost obavljaju, kao i njihov odnos s korisnicima njihovih usluga, odnosno kojima se uređuje zaštita prava na prava čovjeka na zdravlje, zdravstvenu zaštitu i

¹⁸ Žunić Ljubica i Mihanović Frane, Pravo u zdravstvu – moć edukacije, Zbornik radova s međunarodnog simpozija: „ Medicinsko pravo u sustavu zdravstvene djelatnosti“, Plitvice, 2015. str. 35.

¹⁹ Čizmić Jozo, Medicinsko pravo i bioetika, 2009., U: Bilajac Sorta Iva Bioetika i medicinsko pravo : zbornik radova 9. bioetičkog okruglog stola, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2008. str. 11-34.

zdravstveno osiguranje, odgovornost i prava zdravstvenih radnika i zdravstvenih organizacija i organizacija zdravstva kao javne djelatnosti od posebnog društvenog interesa.

Obveza čuvanja profesionalne tajne regulirana je Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, Zakonom o zaštiti prava pacijenata (ZZPP) i zakonima koji reguliraju pojedinačne zdravstvene struke: Zakon o liječništvu, Zakon o sestrinstvu, Zakon o primaljstvu, Zakon o djelatnostima u zdravstvu, Zakon o fizioterapeutskoj djelatnosti, itd.

Obveza čuvanja profesionalne tajne regulirana je i raznim kodeksima, Kodeks etike i deontologije, kao najvažniji u Republici Hrvatskoj, te Kodeks stomatološke etike i deontologije, Kodeks ljekarničke etike i deontologije, Etički kodeks medicinskih sestara, Kodeks etike i deontologije medicinskih biokemičara. Važno je spomenuti i na međunarodnom planu, Međunarodni kodeks medicinske etike i Načela etike za europske liječnike.

Prilikom izrade nastavnih planova i programa Sveučilišnog odjela zdravstvenih studija (SOZS-a) uveden je kolegij Osnove zdravstvenog prava, kojeg sam pohađala i koji mi je uvelike pridonio u izradi ovog završenog rada. Stekla sam mnogo znanja i postala kompetentna što se tiče profesionalne tajne i prava na povjerljivosti.

Pružanje zdravstvene skrbi u novije vrijeme postalo je kompliciranije, jer pacijenti imaju sve veća očekivanja od zdravstvenih radnika koji im pružaju profesionalnu zdravstvenu uslugu. Stoga je neophodno da zdravstveno osoblje bude svjesno svoje odgovornosti prema pacijentu i da je isto tako osjetljivo na medicinska pravna pitanja ako se želi osigurati kvalitetna zdravstvena zaštita.²⁰

Globalni trendovi u medicinsko-pravnim pitanjima postupno privlače pozornost javnosti i čini se da se pritužbe protiv liječnika povećavaju u zemljama u razvoju²¹ To je dovelo do izražaja potrebu za visokim osjećajem profesionalnosti među zdravstvenim djelatnicima. Ta se profesionalnost u velikoj mjeri oslanja na dubinu znanja i primjenu medicinske etike u svakodnevnoj praksi zdravstvenih djelatnika.

²⁰ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4795178/>, Preuzeto: 18. veljače 2019.,

²¹ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9834704>, Preuzeto: 18. veljače 2019.,

Razumijevanje stavova zdravstvenih radnika o pitanjima povjerljivosti pacijenta od vitalnog je značaja za poboljšanje kvalitete skrbi za pacijente, povjerenja pacijenta u sustav pružanja zdravstvenih usluga, te u konačnici zdravstvenih ishoda. Prema Nashu (2007.), edukacija zdravstvenih radnika tijekom pred-strukovnog i stručnog osposobljavanja o prirodi i utjecaju medicinsko-pravnih pitanja važna je za poboljšanje kvalitete skrbi i time jačanje povjerenja koje pacijenti imaju u njih.²²

Kod zdravstvenih radnika postoji potreba i obveza redovitog usavršavanja, iako je većina dobro svjesna i ima znanja i percepciju o etici, povjerljivosti i medicinsko-pravnim pitanjima. Ostali bi mogli imati koristi od daljnjeg usavršavanja na radnom mjestu o medicinsko-pravnim pitanjima. Zdravstveni radnici trebaju uključivu i kulturološki relevantnu obuku na temelju praktičnih situacija kako bi produbili svoje znanje kako bi osigurali da pacijenti imaju povjerenja u sustav zdravstvene zaštite.

Prema Zakonu o sestrinstvu²³ dodatno usavršavanje medicinskih sestara provodi se u slučaju kada opseg i složenost poslova i očekivanih rezultata zahtijevaju dodatnu edukaciju, odnosno specijalizaciju iz određenoga područja zdravstvene zaštite. A u svrhu poboljšanja kvalitete i učinkovitosti rada medicinskih sestara. One su dužne stalno obnavljati stečena znanja i usvajati nova znanja u skladu s najnovijim dostignućima i saznanjima iz područja sestrinstva. Trajno stručno usavršavanje provodi se sudjelovanjem na stručnim seminarima, tečajevima i stručnim skupovima. Hrvatska komora medicinskih sestara općim aktom propisuje sadržaj, rokove i postupak trajnoga stručnog usavršavanja i provjere stručnosti medicinskih sestara.

²² <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17924245>, Preuzeto: 18. veljače 2019.,

²³ Zakon o sestrinstvu („Narodne novine“ br. 121/03),

4. PROFESIONALNA TAJNA I PODACI

Profesionalna tajna je podvrsta privatne tajne. Zaštita profesionalne tajne od osobitog je značenja s obzirom na osobno pravo na privatnost, jer njezino protupravno otkrivanje redovito vrijeđa nečije pravo na privatnost. Profesionalno povjerenje ne podrazumijeva se samo po sebi. Ono se dokazuje unutar konkretnog odnosa u konkretnom slučaju, zato izlazak informacija iz tog odnosa ima svoju konkretnu posljedicu – gubitak povjerenja u konkretnu osobu i i predstavnika profesije koju ta osoba predstavlja.²⁴

Profesionalna tajna sadrži podatke o osobnom ili obiteljskom životu stranaka koje u obavljanju svoga zvanja i djelatnosti saznaju odvjetnici, branitelji, javni bilježnici, doktori medicine, doktori stomatologije, primalje ili drugi zdravstveni radnici, psiholozi, djelatnici skrbništva, vjerski ispovjednici te druge osobe u obavljanju svoga zvanja.²⁵

Svatko je dužan čuvati profesionalnu tajnu, bez obzira na način saznanja tajnih podataka ili pribavljanja odnosno stjecanja mogućnosti uvida u tajne podatke, ako je nedvojbeno da se radi o tajni. Tajna ne mora potjecati isključivo od osobe koju se podaci i činjenice odnose, već može biti saznata i na neki drugi način, a da bi se neki povjerljivi podatak ili činjenica mogao smatrati saznatim u obavljanju poziva, mora postojati uzročna veza između saznanja te činjenice i samog obavljanja poziva.²⁶

Profesionalna tajna je tuđa tajna, a ne tajna pripadnika određenih profesija. Pripadnik slobodne profesije dužan je čuvati tuđe tajne kao svoje profesionalne tajne, tajne svojih klijenata s kojima dolazi u doticaj i s kojima svakodnevno radi. Već sama činjenica da netko obavlja takve složene profesije nameće obvezu i pripadniku slobodnih profesija da čuva tajnu svojih klijenata, da dopusti svojim klijentima da mu se s povjerenjem obrate kako bi i oni na taj način mogli razvijati svoje pravo osobnosti u ispravnom smjeru.²⁷

²⁴ Čizmić Jozo, Žunić Ljubica, Osnove zdravstvenog prava, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija, Sveučilište u Splitu, 2014., str. 32.

²⁵ Ibid., str. 32.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid., str. 33.

Podaci su nešto što nam govori o promatranom entitetu. Oni su činjenice koje kad se obrade daju informacije na temelju kojih se nešto odlučuje. Bolesnik je zasigurno najvažniji element u sustavu zdravstva, element najbogatiji podacima ali ujedno i najosjetljiviji. Osim osnovnih odnosno osobnih podataka u sustavu zdravstva, tu su i podaci o njegovom zdravstvenom stanju, nalazi, medicinske slike, dijagnoze, intervencije, zdratsvena njega i slično. Javno otkrivanje tih podataka može dovesti do mnogih neželjenih situacija za pojedinca kojem ti podaci pripadaju. Iz toga se jasno može zaključiti kako podaci o nekom bolesniku moraju biti sigurno i zaštićeni kako ne bi došlo do zloupotrebe i narušavanja kvalitete njegova osobnog života. Izraz profesionalna tajna odnosi se prvenstveno na određene činjenice koje su poznate samo ograničenom krugu ljudi. Tu se prije svega radi o činjenicama iz privatnog života određenog pacijenta, koje čak niti ne moraju biti medicinski značajne.

Nije neophodno ni da je u pitanju podatak koji se može objektivno utvrditi, ali je uvjetovan zadržavanjem u tajnosti tih činjenica te da to ima razuman interes, dostojan zaštite. Taj bi uvjet bio ispunjen ako bi odavanje podataka moglo štediti pacijentu u bilo kojem smislu ili bi ga moglo povrijediti u njegovom psihičkom integritetu.

Zaštita podataka i povjerljivost u medicini i svim njezinim granama podrazumijeva zaštitu tajnih podataka o pacijentu koje je liječnik ili medicinsko osoblje skupilo ili ih je skupio netko drugi, a oni su ih dobili na uvid. Za njih su to podaci koji čine profesionalnu tajnu. Zdravstvene podatke o pacijentima liječnici i medicinske sestre mogu otkriti samo drugim zdravstvenim djelatnicima, međutim samo onima koji sudjeluju u pružanju zdravstvene pomoći ili zaštite tom pacijentu. Medicinski podaci sastavni su dio medicinsko zdravstvene dokumentacije, tj. elektroničkog zdravstvenog zapisa. Zaštita tih podataka ima četiri dimenzije:

- Tehničku
- Pravnu
- Organizacijsku i
- Etičku.²⁸

²⁸ Kern J, Petrovečki M. Medicinska informatika. Zagreb: Medicinska naklada 2009.

Fizička dostupnost podataka istodobno je i jedna od tehničkih mogućnosti zaštite istih, vrijedi uvijek, te kada se podaci bilježe i čuvaju na kartonima odnosno papirnatim medijima te onda kada se bilježe na elektroničkim medijima odnosno računalima. Tehnička zaštita ima posebnu vrijednost u slučaju računalno podržanih zdravstvenih informacijskih sustava. Ona uključuje razne tehničke mogućnosti poput izrade kopija dokumenata odnosno podataka, uporaba lozinke za pristup podacima, kriptiranje podataka i slično. Kopije takvih podataka omogućuju mogućnosti rekonstrukcije elektroničkog zapisa nakon što bi se dogodila na primjer neka katastrofa.

Dakle, pri tome bilo bi uputno imati jasna pravila koja nalažu kada, tko i na koji način treba izrađivati kopije podataka, kako se iste mogu mijenjati, na koji način se čuvaju, tko im može pristupiti, kao i način zaštita podataka izradom sigurnosne kopije integriteta i sigurnosti podataka.

Postoje, naravno i lozinke koje korisnik unosi i prijavljuje se na računalo te pristupaju određenoj medicinskoj dokumentaciji koja se nalazi u računalu. Vezana je uz jednog djelatnika i potrebno ju je čuvati također kao tajnu. Ta lozinka bi se trebala mijenjati često kako ne bi netko od osoba koje su zlonamjerne, otkrivši mogućnost pristupa tim zaštićenim podacima mogla učiniti nešto neželjeno. Izbrisavši podatke ili ih otkrivši nepoznatim osobama koje su za to neovlaštene narušio bi pravo na privanost osoba čiji su zapravo ti podaci. U pravilu, lozinka je i sama osobni podatak medicinskog djelatnika kojim se svakako osigurava autentičnost osobe koja bi podacima pristupila ili ih upisavala ili mijenjala.

Što se tiče pravne zaštite, ona uključuje niz zakona i propisa kojima se osigurava i regulira sama problematika zaštite podataka općenito ali i specifično područje kada se radi o zdravstvenim podacima pacijenta. Dimenzija zaštite podataka uključuje mjere kao što su utvrđivanje sigurnosne politike koja podrazumijeva odgovornost za vlasništvo podataka i edukacije sa ciljevima osviještavanja medicinskih djelatnika o temi koja se tiče sigurnosti podataka. U pravilu, trebalo bi pratiti i analizirati određene incidente gubitaka podataka ukoliko do njih dođe ili provjeravati koliko su sami djelatnici svjesni svoje uloge i odgovornosti pri rukovanju podacima pacijenata, te upozoravati djelatnike da se sigurnosne mjere provode. Uredba o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnome kretanju takvih podataka, Opća

uredba o zaštiti podataka, (u daljnjem tekstu: Uredba (EU) 2016/679) koja se promjenjuje od 25. svibnja 2018. donijela je važne promjene u pravilima koja definiraju osobne podatke njihovu obradu.²⁹ Predstavlja novu zakonsku regulativu o zaštiti privatnosti i osobnih podataka. Važna je za područje zdravstva jer, između ostalih, odnosi se na zdravstveni karton, biometrijske podatke, genetske podatke.³⁰ Prema Uredbi, osobni podatak je podatak prema kojemu se osoba može identificirati izravno ili neizravno.

Vrlo je važno da elementi sigurnosne politike budu dovoljno opisani i dostupni svim medicinskim djelatnicima. Uvođenjem odgovornosti u opise radnih mjesta je učinkovit način primjene sigurnosne politike. Ona mora upravljati dodjeljivanjem ovlaštenja pojedinim lozinkama tj. kategorijama zaposlenika. Svaka osoba koja može posredno ili neposredno doći do svih osobnih podataka mora se obvezati na povjerljivost. Te osobe mogu biti mnoge fizičke osobe, zaposlenici tvrtke, održavatelji softvera, održavatelji hardvera i drugi. Poštovati privatnost pacijenata je veliki izazov. Sa tim izazovom je suočen svaki početak, tijek i kraj skrbi za jednog pacijenta. Pacijentu moraju pripadati sva ljudska prava te uvijek sve mora biti usmjereno prema zadovoljenju etičkih načela.

Iako su zakonski i ustavno doneseni brojni zakoni i kodeksi kojima se nastoji skreniti pozornost na liječnike i sve ostale medicinske djelatnike, u praksi ostaje ipak moralna odgovornost. Dakle, potrebno je uključiti što više snage u promociju profesionalnog ponašanja, kvalitetne i dobre skrbi za pacijenta te da je odnos liječnik-pacijent, te medicinski tehničar/sestra – pacijent jako dobar.

Još jedna bitna stvar je učiniti da svaki pacijent postane svjestan postojanja određenog sustava koji će prikupljati i distribuirati njegove podatke. Takav jedan sustav te podatke će imati u elektroničkom obliku i učiniti ih dostupnima određenim institucijama. Pacijentu treba reći da i on sam može vidjeti sadržaj koji je o njemu zapisan u medicinskom zapisu, te da su njegovi podaci strogo zaštićeni te da se s njima postupa sukladno zakonima.

²⁹ Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka - Opća uredba o zaštiti podataka

³⁰ Za detaljnije, vidjeti čl. 35 Uredbe

Jedno od pacijentovih prava u ostvarivanju zdravstvene zaštite jest i pravo na pristup medicinskoj dokumentaciji, koji se temelji na pravu pacijenta na obaviještenost o svom zdravstvenom stanju koje je zajamčeno u čl. 23. st. 1. Zakona o zaštiti prava pacijenata. Budući da je to strogo osobno pravo, pacijent je jedini ovlašten koristiti se s tim pravom, ali postoji mogućnost da svoje ovlaštenje prenese na drugu osobu. Pacijent ima pravo na povjerljivost podataka koji se odnose na stanje njegova zdravlja sukladno propisima o čuvanju profesionalne tajne i zaštiti osobnih podataka. Također pacijent ima pravo dati usmenu ili pisanu izjavu o osobama koje mogu biti obaviještene o njegovu prijemu u stacionarnu zdravstvenu ustanovu kao i o njegovom zdravstvenom stanju, ali i imenovati osobe kojima zabranjuje davanje tih podataka (čl. 25. ZZPP).³¹

Prema odredbama ZZP, zdravstveni radnici dužni su čuvati kao profesionalnu tajnu sve što znaju o zdravstvenom stanju pacijenta. Na čuvanje profesionalne tajne obvezni su i drugi radnici u zdravstvu koji za nju saznaju u obavljanju svojih dužnosti te studenti i učenici škola zdravstvenog usmjerenja. Na čuvanje profesionalne tajne obvezne su i sve druge osobe koje u obavljanju svojih dužnosti dođu do podataka o zdravstvenom stanju pacijenta. (ZZP, čl. 163., st. 1, 2. i 3.). Tako je, primjerice, i prilikom obavljanja inspekcijskog nadzora, zdravstveni inspektori su dužni pridržavati se odredbi posebnih propisa kojim se uređuje zaštita osobnih podataka, propisa kojim se uređuje tajnost podataka te propisa kojima se uređuje profesionalna tajna (ZZP, čl. 210.).

Prema čl. 21. Zakona o liječništvu³² sve što liječnik sazna o pacijentu koji mu se obrati za liječničku pomoć, a u vezi s njegovim zdravstvenim stanjem, mora čuvati kao liječničku tajnu i može je otkriti samo uz odobrenje pacijenta, roditelja ili skrbnika za malodobne osobe, a u slučaju njegove psihičke nesposobnosti ili smrti, uz odobrenje uže obitelji, skrbnika ili zakonskog zastupnika.³³

Prema Zakonu o sestrištvu, medicinska sestra je kao profesionalnu tajnu dužna čuvati sve podatke o zdravstvenom stanju pacijenta (čl. 3., st. 3).

³¹ Zaštita podataka iz medicinske dokumentacije i granice liječničke tajne <http://klinika.pravo.unizg.hr/content/zastita-podataka-iz-medicinske-dokumentacije-i-granice-lijecnicke-tajne>, Preuzeto: 24.08.2018.

³² Zakon o liječništvu („Narodne novine“ br. 121/03, 117/08)

³³ Zaštita podataka iz medicinske dokumentacije i granice liječničke tajne <http://klinika.pravo.unizg.hr/content/zastita-podataka-iz-medicinske-dokumentacije-i-granice-lijecnicke-tajne>, Preuzeto: 24.08.2018.

Iako se apsolutna obveza čuvanja liječničke tajne mogla zahtijevati i poštivati dok je postojao samo neposredan odnos između liječnika i pacijenta, kad ne bi postojala dužnost čuvanja liječničke tajne doveo bi se u pitanje odnos uzajamnog povjerenja između liječnika i pacijenta i time narušila zaštita pacijentove privatnosti koju je svaki liječnik obvezan čuvati i temeljem etičkih načela koja prožimaju liječničku djelatnost. S razvojem medicine, pored liječnika, u liječenju bolesnika sudjeluje niz osoba kao što su medicinske sestre, ljekarnici, doktori dentalne medicine, bolničari, studenti i dr. Sve su te osobe upućene u liječničku tajnu.³⁴

Zaštita liječničke tajne postaje sve teža i radi kompjuterizacije medicinske dokumentacije, telemedicine i elektroničke obrade podataka (liječnik ili odgovorna osoba zdravstvene ustanove, trgovačkog društva ili druge pravne osobe koja obavlja zdravstvenu djelatnost dužni su dokumentaciju koja se čuva na elektronskom mediju osigurati od mijenjanja, prijevremenog uništenja ili nedopuštenog korištenja (ZL čl. 23. st. 2.), ali i zbog sve većeg opravdanog ili neopravdanog interesa javnosti i medija za informiranje o zdravstvenom stanju pojedinih pacijenata (javnih osoba, mogućih zaraznih bolesti i sl.).

Prema Etičkom kodeksu medicinskih sestara³⁵ informacije o pacijentima medicinska sestra mora smatrati povjerljivima i koristiti ih samo u predviđene svrhe. Medicinska sestra mora paziti da ne dođe do kršenja povjerljivosti tako da uvijek zaštiti informacije od njihovog neprimjerenog pokazivanja. Medicinska sestra može profesionalnu tajnu otkriti samo u slučajevima određenim zakonom ili uz odobrenje pacijenta.

Etički kodekst fizioterapeutske etike i deontologije³⁶ definira da fizioterapeut mora poštivati prava i dostojanstvo svake osobe, a sve osobe koje traže usluge fizioterapeuta imaju pravo na uslugu, bez obzira državljanstvo i prebivalište te neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Dok pacijenti odnosno klijenti imaju pravo na: uslugu visoke kvalitete, informaciju, informirani pristanak, povjerljivost, pristup podacima iz fizioterapeutskog

³⁴ Ibid.

³⁵ http://www.hkms.hr/data/1321863874_853_mala_Eticki%20kodeks.pdf, Preuzeto: 18. veljače 2019.

³⁶ <https://www.hkf.hr/wp-content/uploads/2018/12/25.01.2018.-Kodeks-fizioterapeutske-etike.pdf>, Preuzeto: 20. veljače 2019.

kartona, zdravstvene upute i izabrali tko ima pravo dobiti informacije o njegovu zdravstvenom stanju. Na sličan način definiraju i etički kodeksi ostalih zdravstvenih struka.

4.1. Pravo na povjerljivost

U ostvarivanju zdravstvene zaštite svaka osoba ima pravo na povjerljivost svih podataka koji se odnose na stanje njezina zdravlja. Pravo na povjerljivost podataka koji se odnose na stanje zdravlja pacijenta proizlazi iz prava osobnosti koje raznim sredstvima štiti osobnost čovjeka, budući da osobnost čovjeka nije samo psihološka kategorija, nego je i pravni pojam. Opće je prihvaćeno stajalište da je jedno od subjektivnih prava osobnosti i pravo na privatnost, odnosno zaštitu privatnog života, koje pak jamči i tajnost podataka o čovjekovom privatnom životu, pa time i o stanju njegova zdravlja.³⁷

Za razliku od privatnosti koja je isključivo pravo pojedinca, povjerljivost nije ograničena samo na pojedinca nego je to i pravo organizacija.

Povjerljivost se može protumačiti kao zabrana diseminacije podataka na način da se pojedinac ili organizacija može javno identificirati ili im se može nanijeti bilo kakva šteta.³⁸

U medicini se povjerljivost može definirati kao pravo pojedinca da se njegovi osobni medicinski podaci drže tajnima. Drugim riječima, to je obećanje ili dužnost da se štiti informacijska privatnost.³⁹

Povjerenje i povjerljivost su uzajamno povezani i međusobno ovisni u medicini. Dok se povjerenje može svrstati u temelje nužne za izgradnju povjerljivosti, jednako tako povjerljivost je nužna za stvaranje povjerenja. Pacijenti koji nemaju povjerenje u liječnike, mogu zbog nelagode i straha od otkrivanja osobnih medicinskih podataka zatajiti neke informacije. Povjerljivost ima ogromnu vrijednosti za odnos liječnik-

³⁷ Čizmić Jozo, Žunić Ljubica, Osnove zdravstvenog prava, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija, Sveučilište u Splitu, 2014., str. 37.

³⁸ Duncan GT, Jabine TB, De Wolf VA Private Lives and Public Lives and Public Policies, National Academy Press, 1993:22.

³⁹ Neitzke G. Confidentiality, secrecy and privacy in ethics consultation, HEC Forum, 2007., 19(4), str. 293.-303.

pacijent jer se temelji na neovisnosti, povjerenju i poštovanju drugih.⁴⁰ Zbog toga je od velike važnosti da liječnici poštuju pacijentova prava na privatnost i povjerljivost te drže tajnima sve podatke o pacijentima.

Kod zdravstvenih djelatnika, povjerljivost obuhvaća sve informacije koje se saznaju prilikom uzimanja anamneze, tijekom fizičkih pregleda, skrbi o bolesniku i rezultate laboratorijskih ili radioloških pretraga. Povjerljivost također obuhvaća i informacije koje se saznaju prilikom konzultacija s kolegama koji su uključeni u liječenje bolesnika.^{41,42}

Povjerljivost se povezuje s neovisnošću na način da se informacije koje je liječnik saznao o pacijentu definiraju kao vlasništvo pacijenta, a ne liječnika, te stoga pacijent, kao vlasnik, ima pravo odlučivati o tome tko ima pravo pristupa tim informacijama.

Važnost poštovanja pacijentove privatnosti i povjerljivost u medicini prepoznala je od svojih ranih početaka medicinska etika i medicinsko pravo.

Pravo na privatnost, koje je temelj prava na tajnost liječničkih podataka, zajamčeno je i odredbama čl. 9. Opće deklaracije o ljudskim pravima, odredbama čl. 17. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, odredbama čl. 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava, odredbama čl. 8. Povelje o temeljnim ljudskim pravima Europske unije i u Smjernici 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti fizičkih osoba s obzirom na postupanje s osobnim podacima, te o slobodnom prometu tih podataka.⁴³

Europskoj deklaraciji o unaprjeđenju prava pacijenata⁴⁴ koju je u Amsterdamu 1994. godine donijela Svjetska zdravstvena organizacija (SZO), pacijentova prava na privatnost i povjerljivost kategorizirana su kao temeljna prava pacijenta te detaljno opisana u 8 točaka:

⁴⁰ Williams JR, Dental ethics manual, FDI World Dental Federation, 2007.

⁴¹ Kihlgren M, Thorsen H, Violation of the patient's integrity, seen by staff in long-term care, Scand J Caring Sci., 1996., 10:103.-7.

⁴² Mole DJ, Fox C, Napolitano G. Eletronic patient data confidentiality practices among surgical trainees: questionnaire study, Ann R Coll Surg Engl, 2006., 88:550.-3.

⁴³ Čizmić Jozo, Žunić Ljubica, Osnove zdravstvenog prava, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija, Sveučilište u Splitu, 2014., str. 37. i 38.

⁴⁴ http://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf, preuzeto: 18. veljače 2019.

"1. Sve informacije o pacijentovom zdravstvenom statusu, medicinskom stanju, dijagnozi, prognozi i terapiji te ostale informacije osobnog karaktera moraju se tretirati tajnom, čak i nakon smrti pacijenta.

2. Povjerljivi podaci se mogu otkriti jedino uz pacijentov pristanak ili ukoliko to nalaže zakonska obveza. Ukoliko se pacijentovi podaci otkrivaju drugom zdravstvenom djelatniku koji sudjeluje u liječenju, vrijedi pretpostavka da pacijent na to pristaje.

3. Svi identifikacijski pacijentovi podaci moraju biti zaštićeni. Podaci moraju biti čuvani na mjestu koje osigurava odgovarajuću zaštitu. Ljudske supstance koje sadržavaju identifikacijske podatke se također moraju čuvati na zaštićenom mjestu.

4. Pacijenti imaju pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju ili bilo koju drugu dokumentaciju, koja sadrži podatke o njihovoj dijagnozi, terapiji i medicinskoj njezi te na kopiju iste ili dijela iste. Pravo isključuje pristup podacima o trećoj strani.

5. Pacijenti imaju pravo zatražiti ispravak, okončanje, brisanje, pojašnjenje i / ili ažuriranje svojih osobnih i medicinskih podataka koje smatraju netočnim, nepotpunim, nejasnim ili zastarjelim ili koji nisu relevantni za potrebu dijagnoze, liječenja i medicinske skrbi.

6. Nije dopušteno zadirati u pacijentov obiteljski i privatni život osim ako i jedino ako pacijent na to pristane te u slučajevima kada je to nužno zbog pacijentove dijagnoze, terapije i medicinske skrbi.

7. Medicinska intervencija se smije pružiti pacijentu samo ukoliko se poštuje njegovo pravo na privatnost. To znači da tijekom medicinske intervencije mogu biti nazočne samo osobe koje obavljaju medicinsku intervenciju osim ako pacijent ne pristane ili ne zatraži drugačije.

8. Pacijenti koji su primljeni u zdravstvene ustanove imaju pravo očekivati uvjete koji im osiguravaju privatnost, naročito tijekom pregleda, liječenja i pružanja osobne njege“.

Pravo na povjerljivost i tajnost podataka u odnosu između liječnika i pacijenata, uređeno je i zajamčeno u više domaćih propisa. Liječnik je dužan u odnosu prema pacijentima postupati primjenjujući i poštujući odredbe posebnih zakona koji reguliraju prava pacijenata te odredbe Kodeksa Hrvatske liječničke komore. Svi postupci

medicinske prevencije, dijagnostike i liječenja moraju se planirati i provoditi tako da se očuva ljudsko dostojanstvo, integritet osobe i prava pacijenata, a posebno pravo na informiranost i samostalno odlučivanje (ZLJ, čl.19.).⁴⁵

Odredbama Ustava Republike Hrvatske svakom se jamči sigurnost i tajnost osobnih podataka. Bez privole ispitanika, osobni se podaci mogu prikupljati, obrađivati i koristiti samo uz uvjete određene zakonom (Ustav, čl. 37. st. 1.). uporaba osobnih podataka suprotna utvrđenoj svrsi njihovoga prikupljanja zabranjena je. Svakom se jamči i pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu sa zakonom (Ustav, čl. 58.).

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti je propisano da su zdravstveni radnici dužni čuvati kao profesionalnu tajnu sve što znaju o zdravstvenom stanju pacijenta kao i drugi radnici u zdravstvu koji za nju saznaju u obavljanju svojih dužnosti, te studenti i učenici škola zdravstvenog usmjerenja, koji u praktičnom dijelu nastave dolaze u doticaj s pacijentom, i sve druge osobe koje u obavljanju svojih dužnosti dođu do podataka o zdravstvenom stanju pacijenta. (ZZZ, čl. 163. st. 1., 2. i 3.). Prema čl. 164., st. 1. i 2. ZZZ-a povreda čuvanja profesionalne tajne teža je povreda obveze iz radnog odnosa. Iznimno od te odredbe, zdravstveni radnici obvezni su podatke o zdravstvenom stanju pacijenta priopćiti na zahtjev ministarstva, drugih tijela državne uprave u skladu s posebnim propisima, nadležne komore ili sudbene vlasti.

Povjerenje je temelj na kojem počiva odnos pacijenta i liječnika te etički i profesionalni kodeks medicine. Suvremenu medicinu karakterizira nadilaženje tradicionalnog liječničkog paternalizma pošto su danas liječnik i pacijent jednakopravni subjekti u kliničkom okruženju. Izričito i dosljedno poštivanje obveze čuvanja tajne od strane liječnika ohrabruje pacijente da mu se obraćaju za pružanje medicinske pomoći. S druge strane, liječnička tajna koristi, neizravno, i liječniku jer on svoju stručnu djelatnost može kvalitetno obavljati samo ako od pacijenta dobije informacije koje su mu nužne za dijagnozu i terapiju. Već iz toga može zaključiti da se profesionalno povjerenje ne podrazumijeva samo po sebi. Ono se dokazuje unutar konkretnog odnosa u konkretnom slučaju. Zato i izlazak informacija iz tog odnosa ima svoju konkretnu

⁴⁵ Ibid., str.38.

posljedicu – gubitak povjerenja u konkretnu osobu i predstavnika profesije koju ta osoba predstavlja.⁴⁶

4.2. Zakon o zaštiti prava pacijenata

Ovim Zakonom⁴⁷ se određuju prava pacijenata prilikom korištenja zdravstvene zaštite te način zaštite i promicanja tih prava. Pacijentom se smatra svaka osoba, zdrava ili bolesna, koja zatraži ili kojoj se pruža određena mjera ili usluga u cilju očuvanja i unaprijeđivanja zdravlja, sprječavanja bolesti, liječenja ili zdravstvene njege i rehabilitacije (ZZPP čl. 1.). Svakom pacijentu jamči se opće i jednako pravo na kvalitetnu i kontinuiranu zdravstvenu zaštitu primjerenu njegovom zdravstvenom stanju, sukladno općeprihvaćenim stručnim standardima i etičkim načelima, u najboljem interesu pacijenta uz poštivanje njegovih osobnih stavova.

Zaštita prava pacijenata u Republici Hrvatskoj provodi se na načelima humanosti i dostupnosti. Načelo humanosti zaštite prava pacijenata ostvaruje se:

- Osiguravanjem poštivanja pacijenata kao ljudskog bića
- Osiguravanjem prava na fizički i mentalni integritet pacijenta
- Zaštitom osobnosti pacijenata uključujući poštivanje njegove privatnosti, svjetonazora te moralnih i vjerskih uvjerenja

Načelo dostupnosti zaštite prava pacijenata podrazumijeva jednaku mogućnost zaštite prava svih pacijenata na području Republike Hrvatske.

Postoje mnoga prava pacijenata a neka od njih su:

- Pravo na suodlučivanje
- Pravo na obaviještenost
- Pravo na prihvaćanje ili odbijanje pojedinoga dijagnostičkog, odnosno terapijskog postupka
- Zaštita pacijenta koji nije sposoban dati pristanak
- Zaštita pacijenta nad kojim se obavlja znanstveno istraživanje
- Pravo na pristup medicinskoj dokumentaciji

⁴⁶ Ibid., str. 110.

⁴⁷ Vidi, Zakon o zaštiti prava pacijenata („Narodne novine“ br. 169/04)

- Pravo na povjerljivost
- Pravo na održavanje osobnih kontakata
- Pravo na samovoljno napuštanje zdravstvene ustanove
- Pravo na privatnost
- Pravo na naknadu štete

Pacijent ima pravo na povjerljivost podataka koji se odnose na stanje njegova zdravlja sukladno propisima o čuvanju profesionalne tajne i zaštiti osobnih podataka. Pacijent ima pravo dati usmenu ili pisanu izjavu o osobama koje mogu biti obaviještene o njegovu prijmu u stacionarnu zdravstvenu ustanovu kao i o njegovom zdravstvenom stanju. Pacijent može imenovati i osobe kojima zabranjuje davanje tih podataka.

Pacijent koji smatra da mu je povrijeđeno pravo utvrđeno ovim Zakonom ima pravo usmeno ili pisanim putem sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti izjaviti pritužbu ravnatelju zdravstvene ustanove, upravi ili osobi ovlaštenoj za vođenje poslova trgovačkog društva koje obavlja zdravstvenu djelatnost, odnosno privatnom zdravstvenom radniku.

Novčanom kaznom kaznit će se za prekršaj zdravstvena ustanova ukoliko uskrati pacijentu pravo na obaviještenost, pravo na podatak o imenu te specijalizaciji osobe koja mu izravno pruža zdravstvenu zaštitu, pravo na samovoljno napuštanje zdravstvene ustanove, pravo na privatnost, pravo na povjerljivost, pravo na održavanje osobnih kontakata ili povrijedi zabranu posjete određenoj osobi ili osobama, odnosno ukoliko obavlja znanstveno istraživanje nad pacijentom protivno zakonu, uskrati uvid u medicinsku dokumentaciju ili obavlja zahvat na ljudskom genomu protivno zakonu.

4.3. Neovlašteno otkrivanje liječničke tajne

4.3.1. Kaznena odgovornost

Moralna obveza liječnika da čuva liječničku tajnu pojačana je pravnim normama koje propisuju kaznenu odgovornost liječnika ako neovlašteno otkrije tajnu koju je saznao u obavljanju svoga poziva. KZ⁴⁸ propisuje da će se doktor medicine, doktor

⁴⁸ Vidi, Kazeni zakon („Narodne novine“ br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18),

stomatologije, primalja ili drugi zdravstveni djelatnik koji neovlašteno otkrije rajnu koju je saznao u obavljanju svoga zvanja, kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora do šest mjeseci (KZ, čl. 145. st. 1), a kazneni postupak za navedeno kazneno djelo pokreće se povodom prijedloga (KZ, čl. 145. st. 3.). Ovom inkriminacijom osigurava se kaznenopravna zaštita podataka osobnog značaja, odnosno podataka koji se tiču određenog pojedinca, njegovog intimnog područja života.⁴⁹

U kategoriju *delicta propria* spada kazneno djelo odavanja liječničke tajne, jer ga mogu izvršiti samo one osobe koje obavljaju zdravstvenu službu, što može obuhvatiti i zdravstvenu administraciju.

Tajna saznana pri obavljanju poziva nije pristupačna širem krugu osoba. Interes i volja njezina vlasnika je da ostane u diskreciji, da ne postane dostupna i da ju ne sazna neovlaštena osoba. Uvijek se radi o tajnama koje se tiču pojedinca, a ne i o onima koje se tiču ustavova, trgovačkih društava, organizacija i sl., jer su one obuhvaćene posebnim kaznenim djelima, kao što su djela otkrivanja službene, vojne, poslovne ili državne tajne. Tajna se ne mora ticati samoga pacijenta, već se može odnositi i na sasvim druge osobe.⁵⁰

Zaštitini objekt je pravo građana na osobnu tajnu, odnosno podaci saznati u vršenju određenog poziva. Štiti se intimnost osobe, a preko nje i potreba pravilnog funkcioniranja određenih javnih poziva i djelatnosti, jer se odnos djelatnika ovih službi i građana temelji na međusobnom povjerenju, uključujući jamstvo da će osobna tajna biti poštovana.⁵¹

Svako ponašanje liječnika kojim se tajna stavlja do znanja, kojim se prenosi, iskazuje nekoj trećoj osobi, neovlaštenoj osobi je radnja počinjenja.

Da bi ovo kazneno djelo postojalo mora se raditi o neovlaštenom otkrivanju liječničke tajne, a u protivnom djelo neće postojati jer neće biti protupravno. Ovo kazneno djelo neće postojati ako su otkriveni podaci čije držanje u tajnosti nije važno za očuvanje pacijentova intimiteta (objektivni beznačajni podaci). Kao poseban temelj isključenja protupravnosti ovog kaznenog djela jest slučaj dopuštenog otkrivanja

⁴⁹ Čizmić Jozo, Žunić Ljubica, Osnove zdravstvenog prava, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija, Sveučilište u Splitu, 2014., str. 43. i 44.

⁵⁰ Ibid., str. 44.

⁵¹ Ibid., str. 44.

liječničke tajne, neovisno o stajalištu pacijenta, u općem interesu ili interesu druge osobe koji je pretežniji od interesa čuvanja liječničke tajne. Pod općim interesom može primjerice smatrati slučaj potrebe otkrivanja kaznenog djela, sprječavanja zaraze i sl. Dopušteno otkrivanje liječničke tajne u interesu druge osobe postojalo bi, primjerice, ako roditelju treba kazati da mu dijete boluje od teške bolesti, dakle osobi čiji je interes otkrivanja veći od interesa neotkrivanja. Ne bi se radilo o ovom djelu ni onda ako bi, primjerice, liječnik obavijesti suprugu o spolnoj bolesti muža ili kad bi o određenoj bolesti profesionalnog vozača obavijestio nadležnu ustanovu. Djelo neće biti protupravno ni onda ako je tajna odana uz pristanak pacijenta, a takav učinak mogu imati i opći razlozi isključenja protupravnosti, kao primjerice krajnja nužda ili pretpostavljeni pristanak.⁵²

4.3.2. Prekršajna odgovornost

Zdravstveni radnik može odgovarati i prekršajno zbog odavanja liječničke tajne.

Tako se liječnik, ako ne poštuje obvezu čuvanja liječničke tajne, može za prekršaj kazniti novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 do 10.000,00 kuna (ZOLJ, čl. 59. t. 3.).

Novčanom kaznom u iznosu od 3.000,00 do 10.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj medicinska sestra ako: ne ispuni obvezu čuvanja profesionalne tajne, provodi zdravstvenu njegu kao voditelj ili član tima, a nije upisana u registar, obavlja samostalan rad bez odobrenja za samostalan rad, u slučaju nemogućnosti provedbe ordiniranog postupka odmah pisano ne izvijesti nadređenu osobu, onemogućiti ili ometa provođenje stručnog nadzora ili ne otkloni nedostatke utvrđene stručnim nadzorom.

Primalja će se kazniti novčanom kaznom u iznosu od 3.000,00 do 10.000,00 kuna za prekršaj ako: ne ispuni obvezu čuvanja profesionalne tajne, provodi djelatnost primalje kao voditelj ili član tima, a nije upisana u registar, obavlja samostalan rad bez odobrenja za samostalan rad, u slučaju nemogućnosti provedbe ordiniranog postupka odmah pisano ne izvijesti nadređenu osobu, onemogućiti ili ometa provođenje stručnog nadzora ili ne otkloni nedostatke utvrđene stručnim nadzorom.

⁵² Ibid., str. 44. i 45.

Novčanom kaznom u iznosu od 3.000,00 do 10.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj fizioterapeut, fizioterapeutski tehničar, radni terapeut i maser-kupeljar ako: ne ispuni obvezu čuvanja profesionalne tajne, provodi fizioterapeutsku djelatnost, a nije upisan u registar, obavlja samostalan rad bez odobrenja za samostalan rad, onemogućiti ili ometa provođenje stručnog nadzora ili ne otkloni nedostatke utvrđene stručnim nadzorom.

4.3.3. Stegovna (disciplinska) odgovornost

Kaznena i prekršajna odgovornost zdravstvenih radnika ili disciplinska odgovornost u zdravstvenoj ustanovi, trgovačkom društvu ili drugoj pravnoj osobi koja obavlja zdravstvenu djelatnost ne isključuje disciplinsku odgovornost zdravstvenih radnika pred svojim komorama.

Zdravstveni radnik je dužan poštivati i pridržavati se svih propisa koje donose tijela njegove komore, a posebice važećeg Kodeksa medicinske etike i deontologije Komore.

Disciplinska odgovornost zdravstvenih radnika uključuje sljedeće:

Medicinska sestra odgovara za lakše i teže povrede radnih dužnosti određene Zakonom o sestринstvu i općim aktima Hrvatske komore medicinskih sestara pred disciplinskim tijelima Hrvatske komore medicinskih sestara. Disciplinske mjere za lakše i teže povrede radnih dužnosti medicinske sestre utvrđuje Hrvatska komora medicinskih sestara. Teže povrede radnih dužnosti medicinske sestre obuhvaćaju kada zbog nemara ili neznanja nepravilnim postupanjem nanese štetu zdravlju bolesnika, kada promjeni način i sadržaj od liječnika ordinirane terapije i kada namjerno učini materijalnu štetu.

Također i fizioterapeuti, fizioterapeutski tehničari, radni terapeuti i maser-kupeljari odgovaraju za lakše i teže povrede radnih dužnosti pred disciplinskim tijelima Hrvatske komore fizioterapeuta. Disciplinske mjere za lakše i teže povrede radnih dužnosti utvrđuje općim aktom Hrvatska komora fizioterapeuta. Fizioterapeut čini težu povredu radne dužnosti: ako odbije pružiti pacijentu fizioterapeutsku skrb po uputi liječnika za fizikalnu terapiju, ako netočno i nepravilno primijeni fizioterapeutske

postupke, ako ne obavijesti liječnika o pogoršanju stanja pacijenta tijekom fizioterapeutskog postupka, ako ne uputi pacijenta liječniku, kad u okviru fizioterapeutskog postupka ustanovi nalaz koji nije unutar djelokruga fizioterapeutovog znanja, kada zbog nemara ili neznanja nepravilnim postupanjem nanese štetu po zdravlje pacijenta, kada primjenjuje metode i tehnike koje nisu u djelokrugu opisa poslova njegova rada, ako svojim ponašanjem povrijedi čast i ugled svoje profesije,, kada povrijedi odredbe Zakona o fizioterapeutskoj djelatnosti i kada povrijedi kodeks fizioterapeutske etike i deontologije.

Primalja odgovara za lakše i teže povrede radnih dužnosti određene Zakonom o primateljstvu i općim aktima Hrvatske komore primalja pred disciplinskim tijelima Hrvatske komore primalja. Disciplinske mjere za lakše i teže povrede radnih dužnosti primalje utvrđuje Hrvatska komora primalja. U disciplinskom postupku protiv primalja u dijelu koji nije propisan općim aktom Hrvatske komore primalja, na odgovarajući način primjenjuju se odredbe Zakona o kaznenom postupku. Primalja čini težu povredu radne dužnosti: kada zbog nemara ili neznanja nepravilnim postupanjem nanese štetu zdravlju bolesnika, kada promjeni način i sadržaj od liječnika ordinirane terapije i kada namjerno učini materijalnu štetu.

4.3.4. Građanska odgovornost

Pacijent ima pravo na povjerljivost podataka koji se odnose na stanje njegova zdravlja sukladno popisima o čuvanju profesionalne tajne i zaštiti osobnih podataka (ZZPP, čl. 25.), a u slučaju povrede toga njegovoga prava, pacijent ima pravo na naknadu štete sukladno općim propisima obveznog prava (ZZPP, čl. 29.).

Dakle, osobi čije je pravo osobnosti, odnosno pravo na privatnost povrijeđeno protupravnim odavanjem liječničke tajne, pripada pravo da protiv osobe koja je izvršila povredu postavlja i ostvaruje odgovarajuće građanskopravne zahtjeve, i to zahtjev za prestanak povrede (kvazinegatorijski zahtjev), zahtjev za popravljavanje neimovinske (nematerijalne) štete nenovčanim i/ili novčanim zadovoljenjem, zahtjev za utvrđenje, kao i zahtjev zbog stjecanja bez osnove. Odštetna odgovornost zdravstvenih djelatnika determinirana je veličinom rizika koji nosi ta profesija, jer je liječnička djelatnost, unatoč temeljnom humanom i plemenitom cilju da se pacijentu očuva ili popravi

zdravstveno stanje, ponekad neizbježno povezana s rizikom gubitka života ili pogoršanja zdravlja.⁵³

4.4. Ovlašteno otkrivanje liječničke tajne

S obzirom na to da dužnost čuvanja tajnosti podataka iz medicinske dokumentacije nije apsolutna, liječnik ne postupa protupravno ako podatke otkrije iz sljedećih opravdanih razloga (ujedno će katkad neke od trećih osoba imati pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju pacijenta i bez njegove suglasnosti):⁵⁴

1. Ovlaštenje od strane pacijenta

Čl. 25. st. 2. ZZPP-a navodi da pacijent ima pravo dati usmenu ili pisanu izjavu o osobama koje mogu biti obaviještene o njegovu prijemu u stacionarnu zdravstvenu ustanovu kao i o njegovom zdravstvenom stanju. Pacijent može imenovati i osobe kojima zabranjuje davanje tih podataka. Prema čl. 24. st. 1. ZZPP-a u slučaju smrti pacijenta, ako to pacijent nije za života izrijekom zabranio, pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju iz čl. 23. st. 1. ZZPP-a ima bračni drug pacijenta, izvanbračni drug, punoljetno dijete, roditelj, punoljetni brat ili sestra te zakonski zastupnik, odnosno skrbnik pacijenta;

2. Pretpostavljena suglasnost pacijenta

Kada pacijent nije u stanju sam se izjasniti (ako je izgubio svijest, mentalno je bolestan ili se iz okolnosti može zaključiti da pacijent nema interesa za čuvanjem tajnosti podataka);

3. Odavanje podataka drugom liječniku pacijenta

Pritom postoji ujedno i obaveza propisana u čl. 28. ZLJ-a liječnika koji upućuje drugom liječniku ili u drugu ustanovu, trgovačko društvo, odnosno drugu pravnu osobu koja obavlja zdravstvenu djelatnost pacijenta koji bi zbog svog stanja ili ponašanja mogao

⁵³ Ibid., str. 47.

⁵⁴ Zaštita podataka iz medicinske dokumentacije i granice liječničke tajne <http://klinika.pravo.unizg.hr/content/zastita-podataka-iz-medicinske-dokumentacije-i-granice-lijecnicke-tajne>, preuzeto: 24.08.2018.

ugroziti zdravlje, odnosno život liječnika, drugih zdravstvenih radnika ili drugih pacijenata, obavezan ih je o tome pravodobno obavijestiti telefonom, elektroničkim putem ili na drugi odgovarajući način;

4. Odavanje podataka iz medicinske dokumentacije na temelju propisa

Liječnika može dovesti u moralnu dvojbu treba li odati ili prešutjeti podatke iz medicinske dokumentacije radi zdravstvenih interesa trećih osoba. Njegova je dužnost u konkretnom slučaju postojanje zarazne bolesti jasno definirana jer je liječnik u prvom redu čuvar javnog zdravlja. U tom slučaju ne postoji kazneno djelo neovlaštenog otkrivanja profesionalne tajne ako je ono učinjeno u općem interesu ili interesu druge osobe koji je pretežniji od interesa čuvanja tajne;

5. Odavanje podataka iz medicinske dokumentacije na zahtjev ovlaštenog tijela

Zakon o liječništvu čl. 23. st. 1. propisuje da je liječnik, odnosno drugi zdravstveni djelatnik dužan medicinsku dokumentaciju na zahtjev predložiti ministarstvu nadležnom za zdravstvo, tijelima državne uprave u skladu s posebnim propisima, Hrvatskoj liječničkoj komori ili sudbenoj vlasti. Pritom treba imati na umu da se to odnosi samo na onaj dio dokumentacije koji ta tijela traže;

6. Odavanje podataka iz medicinske dokumentacije zbog pretežnog interesa trećih osoba odnosno kada bi čuvanjem ugrozio život i zdravlje drugih ljudi

Međutim, ni u takvim situacijama zdravstveni djelatnici ne smiju odavati podatke izravno u javnost nego se moraju obraćati odgovarajućim odnosno nadležnim institucijama i službama koje mogu pomoći u rješavanju određenog problema (socijalnoj skrbi kada je u pitanju zlostavljanje djece i žena; policiji kada se radi o prometnoj nesreći radi konzumiranja alkohola ili nekih drugih opojnih droga, odvijetništvu; sudovima kada medicinski djelatnici nisu postigli pristanak pacijenta ili članova obitelji, a riječ je intervenciji koja može spasiti život i dr.).

Ovdje spadaju i slučajevi kada bi neodavanje podataka moglo nanijeti štetu konkretnim trećim fizičkim osobama, primjerice opasnost od prenošenja spolnih i zaraznih bolesti za bračnog druga, ali i druge pacijentu bliske osobe pa ih liječnik može o tome obavijestiti ako pacijent to ne učini sam;

7. Otkrivanje podataka iz medicinske dokumentacije u znanstvenim publikacijama uz obvezu prikrivanja pravog identiteta osoba;

8. Otkrivanje podataka iz medicinske dokumentacije zbog zaštite opravdanih interesa liječnika ako bi na taj način opravdano branio vlastite interese.

5. MEDICINSKA DOKUMENTACIJA

Medicinsku dokumentaciju čine dokumenti o tijeku pacijentove bolesti i liječenja, odnosno o zdravstvenom stanju pacijenta, načinu rada na mjestu pružanja zdravstvene zaštite te uputa danih u svrhu ostvarivanja pacijentovih prava na zdravstvenu zaštitu, koji je nastao u zdravstvenoj ustanovi i koji je potpisan od ovlaštenog zdravstvenog radnika (najčešće liječnika).⁵⁵

Medicinska dokumentacija je svaki dokument koji je nastao u zdravstvenoj ustanovi, potpisan od zdravstvenog radnika, najčešće liječnika. Po svom sadržaju medicinska dokumentacija je skup svih pisanih ili na drugi način priređenih dokumenata (na elektronskom mediju i sl.), u kojima su sadržani stručno relevantni podaci o pacijentovoj bolesti i o njegovu zdravstvenom stanju te upute o liječenju i upute dane u svrhu ostvarivanja pacijentovih prava na zdravstvenu zaštitu (ZZPP). Medicinska dokumentacija može se definirati i kao dokument o tijeku pacijentove bolesti i liječenja, odnosno svaki zapis koji sadrži podatke o zdravstvenom stanju pacijenta, kao i o načinu rada na mjestu pružanja te zaštite.⁵⁶

Medicinska dokumentacija ima višestruku svrhu. U prvom redu, zadatak joj je omogućiti pravilno liječenje pacijenta i znanstveno istraživanje, pa mora biti tako vođena da može u svakom trenutku drugim liječnicima i pacijentu dati točne podatke o poduzetim dijagnostičkim i terapijskim mjerama. Ti su podaci značajni i onima koji u konačnici snose troškove liječenja. Cilj medicinske dokumentacije je, dakle praćenje i utvrđivanje tijeka bolesti u postupku liječenja bolesnika, koje provode određeni zdravstveni djelatnici i zdravstvene ustanove odgovorni za liječenje konkretnog pacijenta.⁵⁷

Bez obzira na postojanje propisa, u praksi još uvijek postoje poteškoće oko davanja i dobivanja dokumentacije na uvid, ponajviše zbog toga jer još uvijek i nije eksplicitno riješeno pitanje vlasništva medicinske dokumentacije, odnosno je li ta dokumentacija vlasništvo pacijenta ili liječnika (zdravstvenog radnika) koji mu pruža

⁵⁵ Čizmić J. Pravo na pristup podacima u medicinskoj dokumentaciji, Zbornik Pravnog fakulteta, Sveučilišta u Rijeci, 1991.

⁵⁶ Radišić J, Medicinsko pravo, Beograd, 2004.

⁵⁷ Čizmić Jozo, Žunić Ljubica, Osnove zdravstvenog prava, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija, Sveučilište u Splitu, 2014., str. 59. i 60.

zdravstvenu uslugu/zaštitu, odnosno zdravstvene ustanove u kojoj mu se ta zaštita pruža.⁵⁸

⁵⁸ Ibid., str. 75.

6. RASPRAVA

Nužno je poznavanje propisa iz područja medicinskog prava za sve zdravstvene radnike kako bi se upoznali sa zakonskim obvezama prilikom obavljanja profesionalne djelatnosti.

Treba obratiti pozornost na pravila o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka koja predviđa Uredba (EU) 2016/679, jer je to pravo jedno od temeljnih prava, a zbog tehnološkog razvoja, obrada i čuvanje osobnih podataka predstavljaju veliki izazov zdravstvenim radnicima i ustanovama u kojima rade.

Razumljivo je kako sve situacije i odnosi ne mogu biti regulirani važećim propisima, stoga se prijepori i dileme rješavaju primjenom moralnih i etičkih pravila.

Svaki zdravstveni radnik mora se upoznati s odredbama općih zakona te svoga strukovnog zakona, podzakonskih akata, posebno je važno razumjeti primjenu pravila u svakodnevnom radu.

Poštovanje pravila koja se tiču privatnosti pacijenata odnose se na sve zdravstvene radnike koji sudjeluju u procesu liječenja, a odavanje tajne dopušteno je u točno navedenim slučajevima.

Povrede prava na privatnost kroz institut povrede profesionalne tajne, kažnjivo je prema Kaznenom zakonu RH i strukovnim zakonima. Posebno visoke kazne za kršenje prava i temeljnih sloboda pojedinaca u vezi s obradom njihovih osobnih podataka propisane su za prekršitelje Uredbom (EU) 2016/679.

Kvalitetan, educiran i kompetentan zdravstveni radnik je osnovni preduvjet za kvalitetnu zdravstvenu uslugu. Poznavanje medicinskog prava i drugih društveno-humanističkih znanosti podiže kvalitetu obrazovanja zdravstvenih radnika. Ukoliko je zdravstveni radnik obogaćen u znanju iz područja koje njemu nije primarno, a koje je bitno, pacijent je onda kvalitetnije tretiran, a eventualne neželjene posljedice se svode na minimum.

7. ZAKLJUČAK

Svi zdravstveni radnici dužni su štititi privatnost pacijenta, sve elemente profesionalne tajne te biti svjesni sankcija i kaznenih odredbi koje su uređene zakonom ukoliko dođe do kršenja zajamčenih prava bolesnika. Kao prevencija tome, služe isključivo zakonske odredbe, koje bi svaki zdravstveni radnik trebao imati priliku naučiti tijekom svog obrazovanja i daljnjeg usavršavanja.

S obzirom kako su pacijentovi podaci osobni podaci, treba voditi računa o pravima i obvezama koja proizlaze iz Uredbe (EU) 2016/679 jer se radi o podacima koji su po svojoj naravi osjetljive prirode u pogledu temeljnih prava i sloboda i zaslužuju posebnu zaštitu. U cilju zaštite, moraju se poduzeti tehničke i organizacijske mjere za zaštitu osobnih podataka pacijenata.

Zbog užurbanog načina života i mogućnosti prijenosa povjerljivih podataka, obveza čuvanja tajne je sve teža, a samim tim i mogućnost povrede pacijentove privatnosti sve veća. Potrebno je suzdržati se od nepotrebnog komentiranja pacijenata s kolegama.

Sve zdravstvene ustanove bi trebale osigurati uvjete rada na način da se u što većoj mogućoj mjeri ostvaruje pacijentovo pravo na privatnost (i prilikom iznošenja anamneze, liječenja i čuvanja podataka).

Uredba (EU) 2016/679 jasno definira način i mogućnost obrade osobnih podataka, a istovremeno postavlja zahtjev za visokim osiguranjem zaštite osobnih podataka pojedinaca. Ona se primjenjuje u svim državama članicama Europske Unije. Treba imati na umu da ispitanik, odnosno pacijent mora dati privolu, odnosno odobriti obradu osobnih podataka, te da istu uvijek može uskratiti.

Potrebno je dodatno obrazovanje u vidu obveznog obrazovanja za buduće zdravstvene radnike kroz nastavne planove i programe na fakultetima koje bi pružilo temeljna znanja o pravima i obvezama zdravstvenih radnika i pojasnilo pravni okvir postupanja zdravstvenih radnika. Ovo bi moglo utjecati na poboljšanje učinkovitosti u pružanju zdravstvene zaštite, što je značajno i za zdravstvene radnike, za pojedinca i za čitavo društvo.

Svim zdravstvenim radnicima, kao i pacijentima, potrebno je osvijestiti važnost, mogućnost, ali i obvezu „cjeloživotnog obrazovanja“, jer usvajanje novih znanja i propisa iz područja zaštite privatnosti pacijenata, primjerice iz Uredbe (EU) 2016/679 koja generalno regulira zaštitu osobnih podataka građana Europske unije i previđa velike kazne za prekršitelje, predstavlja suvremeni standard ponašanja i zaštitu.

8. SAŽETAK

U prvom planu važna nam je pravna zaštita koja uključuje niz zakona i propisa koji definiraju prvenstveno pravilan odnos zdravstvenih radnika i pacijenata, definiraju svaku zdravstvenu struku, a kojima se osigurava i regulira sama problematika zaštite podataka općenito ali i specifično područje kada se radi o zdravstvenim podacima pacijenta. Na temelju Ustava RH doneseni su mnogobrojni zakoni, a važno je spomenuti Zakon o zaštiti prava pacijenata, Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Zakon o sestrinstvu, Zakon o primaljstvu, Zakon o djelatnostima u zdravstvu, Zakon o liječništvu, Zakon o fizioterapeutskoj djelatnosti. Obveza čuvanja profesionalne tajne regulirana je i raznim kodeksima, Kodeks etike i deontologije, kao najvažniji u Republici Hrvatskoj, te Kodeks stomatološke etike i deontologije, Kodeks ljekarničke etike i deontologije, Etički kodeks medicinskih sestara, Kodeks etike i deontologije medicinskih biokemičara. Važno je spomenuti i na međunarodnom planu, Međunarodni kodeks medicinske etike i Načela etike za europske liječnike. Važnu ulogu predstavlja i Uredba (EU) 2016/679 koja se primjenjuje u svim državama članicama EU. Ona jasno definira način i mogućnost obrade osobnih podataka, a istovremeno postavlja zahtjev za visokim osiguranjem zaštite osobnih podataka pojedinaca. Povrede prava na privatnost kroz institut povrede profesionalne tajne, kažnjivo je prema Kaznenom zakonu RH i svim strukovnim zakonima. Posebno visoke kazne propisane su za prekršitelje Uredbom (EU) 2016/679. Pravo pojedinca na privatnost njegovo osobno pravo koje treba poštivati i proizlazi iz prava na slobodu. Pacijenti koji nemaju povjerenje u liječnike, mogu zbog nelagode i straha od otkrivanja osobnih medicinskih podataka zatajiti neke informacije. Povjerljivost ima veliku vrijednosti za odnos zdravstveni radnik-pacijent jer se temelji na neovisnosti, povjerenju i poštovanju drugih Sustavno i kontinuirano provođenje cjeloživotnog učenja s najnovijim trendovima u pravnoj praksi i znanosti, te obrazovanje iz područja zdravstvenog prava pruža temeljna znanja i pojašnjava pravni okvir postupanja zdravstvenih radnika, što izravno dovodi do poboljšanja zdravstvenih isoda kako za pojedinca tako i za čitavu zajednicu.

Ključne riječi: pravni sustav, profesionalna tajna, zaštita prava pacijenata.

SUMMARY

In the foreground, we have important legal protection that includes a series of laws and regulations that define primarily the proper relationship between health workers and patients, define each health profession, which ensures and regulates the data protection itself in general but also the specific area of health data patient. On the basis of the Constitution of the Republic of Croatia, numerous laws have been passed, and it is important to mention the Law on the Protection of Patients' Rights, the Law on Health Care, the Nursing Act, the Law on Midwife, the Law on Health Care Activities, the Law on Medical Care, the Law on Physiotherapy. The obligation of keeping professional secrets is regulated by various codes, the Code of Ethics and Deontology, as the most important in the Republic of Croatia, and the Code of Dental Ethics and Deontology, the Code of Pharmacy Ethics and Deontology, the Code of Ethics and Deontology of Medical Biochemists. It is also important to mention internationally, the International Code of Medical Ethics and the Principles of Ethics for European Doctors. An important role is also Regulation (EU) 2016/679, which applies in all EU Member States. It clearly defines the way and the ability to process personal data, while at the same time raises the requirement for high security of personal data protection of individuals. Violation of the right to privacy through the institute of violation of professional secrecy is punishable by the Criminal Code of the Republic of Croatia and by all professional laws. Especially high penalties are prescribed for infringers under Regulation (EU) 2016/679. The right of an individual to privacy is his personal right to be respected and derived from the right to liberty. Patients who do not have confidence in doctors may be denied some information due to discomfort and fear of discovering personal medical information. Confidentiality has great value for the patient-patient relationship because it is based on the independence, trust and respect of others. The systematic and continuous implementation of lifelong learning with the latest trends in legal practice and science, and education in the field of health law provides basic knowledge and clarifies the legal framework for the treatment of health workers, which directly leads to the improvement of healthcare for both the individual and the whole community.

Keywords: medical law, professional secrecy, protection of patient rights.

9. LITERATURA

1. Čizmić Jozo, Medicinsko pravo i bioetika, 2009., U: Bilajac Sorta Iva Bioetika i medicinsko pravo : zbornik radova 9. bioetičkog okruglog stola, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2008.,

2. Čizmić J. Pravo na pristup podacima u medicinskoj dokumentaciji, Zbornik Pravnog fakulteta, Sveučilišta u Rijeci, 1991.,

3. Čizmić Jozo, Žunić Ljubica, Osnove zdravstvenog prava, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija, Sveučilište u Splitu, 2014.,

4. Demarin Katarina, Povijest medicine i sestrištva: s osnovama medicinske etike, Školska knjiga, Zagreb, 1986.

5. Duncan GT, Jabine TB, De Wolf VA. Private Lives and Public Policies. National Academy Press. 1993:22.,

6. Gosić Nada, Hipokratova zakletva, Povijesna perspektiva u bioetičkom obrazovanju, Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Rijeka 2006.,

7. http://www.hkms.hr/data/1321863874_853_mala_Eticki%20kodeks.pdf, Preuzeto: 18. veljače 2019.,

8. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4795178/>, Preuzeto: 18. veljače 2019.,

9. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9834704>, Preuzeto: 18. veljače 2019.,

10. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17924245>, Preuzeto: 18. veljače 2019.,

11. http://www.hkms.hr/data/1321863874_853_mala_Eticki%20kodeks.pdf, Preuzeto: 18. veljače 2019.,

12. <https://www.hkf.hr/wp-content/uploads/2018/12/25.01.2018.-Kodeks-fizioterapeutske-etike.pdf>, Preuzeto: 20. veljače 2019.,

- 13.** http://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf, preuzeto: 18. veljače 2019.,
- 14.** Kazeni zakon („Narodne novine“ br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18),
- 15.** Kern J, Petrovečki M. Medicinska informatika. Zagreb: Medicinska naklada 2009.,
- 16.** Kukoč M. Zeman Z. Mark G. Društvena istraživanja. Zagreb. 1996.,
- 17.** Kihlgren M, Thorsen H. Violation of the patient's integrity, seen by staff in long-term care. Scand J Caring Sci. 1996;10:103-7,
- 18.** Mole DJ, Fox C, Napolitano G. Electronic patient data confidentiality practices among surgical trainees: questionnaire study. Ann R Coll Surg Engl. 2006;88:550-3,
- 19.** Neitzke G. Confidentiality, secrecy and privacy in ethics consultation. HEC Forum. 2007; 19(4):293-302.,
- 20.** Radišić J, Medicinsko pravo, Beograd, 2004.
- 21.** Salihbegović Ehlimana, Medicinska praksa i etičko pitanje, Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo, 2008.,
- 22.** Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka - Opća uredba o zaštiti podataka
- 23.** Ustav Republike Hrvatske („Narodne novine“ br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10),
- 24.** Zakon o djelatnostima u zdravstvu („Narodne novine“ br. 87/09),
- 25.** Zakon o fizioterapeutskoj djelatnosti („Narodne novine“ br. 120/08),
- 26.** Zakon o primaljstvu („Narodne novine“ br. 120/08, 145/10),
- 27.** Zakon o sestrinstvu („Narodne novine“ br. 121/03),

- 28.** Zakon o liječništvu („Narodne novine“ br. 121/03, 117/08),
- 29.** Zakon o zaštiti prava pacijenata („Narodne novine“ br. 169/04),
- 30.** Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Narodne novine“ br. 100/18),
- 31.** Zaštita podataka iz medicinske dokumentacije i granice liječničke tajne <http://klinika.pravo.unizg.hr/content/zastita-podataka-iz-medicinske-dokumentacije-i-granice-lijecnicke-tajne>, Preuzeto: 24.08.2018.,
- 32.** Žunić Ljubica i Mihanović Frane, Pravo u zdravstvu – moć edukacije, Zbornik radova s međunarodnog simpozija: „ Medicinsko pravo u sustavu zdravstvene djelatnosti“, Plitvice, 2015.,
- 33.** Williams JR. Dental ethics manual. FDI World Dental Federation. 2007.

10. ŽIVOTOPIS

OSOBNI PODACI :

Ime i prezime: *Josipa Barišić*

Datum i mjesto rođenja: *05.04.1996., Split*

Prebivalište: *Solin*

Broj mobitela: *0953927704*

E-mail: *jokersplit4@hotmail.com*

OBRAZOVANJE:

Osnovna škola: *OŠ Vjekoslava Paraća*

Srednja škola: *Prva jezična gimnazija Split*

Preddiplomski studij: *Sestrinstvo*

VJEŠTINE:

Rad na računalu: *Dobro poznavanje Microsoft Windows operativnog sustava, dobro korištenje MC Word-om, Excel-om, Access-om, PowerPoint-om.*

Jezici: *engleski, talijanski, španjolski, njemački*